

2. branje z razumevanjem

Ime: _____

Datum: _____

V dvakrat si v tišini preberi članek o vulkanih.

naravni pojavi

Življenje z vulkani

Vulkan ali ognjenik – je odprtina na Zemlji, kjer iz njene notranjosti privre vrela in tekoča lava. Vulkanji so dobili ime po vulkanskem otočku Vulcano v Italiji. Vulkan je po navadi v obliki hriba ali gore. Lahko je tudi na morskem dnu.

Živ planet
Kot vemo, je Zemlja »živ« in dinamičen planet. Njeni notranjost in zunanost ne mirujeta, se spreminjata in se stalno dvigujeta in spuščata. V notranjosti je vrela in tekoča in se še ni ohladila in strdila kot na primer planet Mars. Svojo toploto oddaja navzven na več načinov. Najizrazitejše oddajanje toplote je skozi vulkane. Pravzaprav je Zemlja kot lonček na pritisku: ko začne v njem vreči tekočina, oddaja paro pod visokim pritiskom skozi ventil. Če je ne bi, bi eksplodirala. Tudi Zemlja bi eksplodirala, če se ne bi ohlajala (če ne bi imela odprtini za ohlajanje).

Magma – je vrela, tekoča, gosta tekočina, ki jo sestavljajo raztopljene Zemljine kamnine iz njene notranjosti.
Lava – je magma, ki privre na površje Zemlje.
Vroča točka – vulkan, ki nastane sredi plošče.

Pompeji, v ozadju Vezuv

Kronološki pogled v preteklost
Verjetno je vsem nam najbolj znan izbruh vulkana **Vezuv** leta 79. Njegov izbruh je bil tako močan in obsežen, da je mesto Pompeje in Herkulaneum prekril z dvajset metrov debelo plastjo pepela. Pri tem je **umrlo okoli 2000 ljudi**. Skoraj dva tisoč let kasneje so znanstveniki pri izkopavanjih Pompejev našli na dobro ohranjene odtiske trupel umrlih, ob njih pa tudi na dokaj ohranjeno pohištvo, slike, posodo itd. Z leti so namreč trupla razpadla, pepel okoli njih pa je okamenel in oblikoval odtiske žrtev.

Najhujši
Eden najhujših izbruhov je bil izbruh vulkana **Tambora** v Indoneziji leta 1815. Ob izbruhu je zaradi eksplozije in vulkanskega prahu **umrlo okoli 10.000 ljudi**. Vulkan je izbruhal več kot 100 kubičnih kilometrov pepela. Za lažjo predstavbo, to je približna velikost hriba, ki bi bil visok 1 km, 4 km širok in bi segal od Ljubljane do Kranja. Izbruhani vulkanski prah je z vetrovi potoval okoli Zemljine oble in prekril sonce tudi v Evropi. Zato v Evropi ni obrodilo žito, v Španiji pa je sredi poletja snežilo. Zaradi posledic tega izbruha je po nekaterih ocenah umrlo skoraj 100.000 ljudi. Leta 1815 so poimenovali tudi leto brez poletja.

Najmočnejši
Po moči je bil najhujši vulkanski dogodek izbruh vulkana **Krakatoa** leta 1883. Krakatoa je bil nenaseljen otok med Javo in Sumatro v Indoneziji. Moč izbruha je bila približno 10.000-krat močnejša od prve atomske bombe. Ob silovitem izbruhu je otok izgubil v morje, steber vulkanskega pepela pa je segal do 80 km visoko. Siloviti pok, ki je izbruh spremljal, so slišali celo v 4000 km oddaljenih krajih. Za posledicami izbruha je **umrlo 37.000 ljudi** na okoliških otokih, največ zaradi cunamijev, tudi do 30 m visokih morskih valov, ki jih je izbruh sprožil.

Leta 1902 je na karibskem otoku Martinique izbruhnil vulkan **Mont Pelée**. V kratkem času je opustošil velik del otoka. V katastrofi je umrlo okoli **40.000 ljudi**.

Leta 1991 je po 600 letih mirovanja začel bruhati ognjenik **Pinatubo** na Filipinih. Blato, prah in pepel so uničili številna naselja, tako da je brez domov ostalo 400.000 ljudi.

Lava iz vulkana Kilauea se zliva v Tih ocean

Vulkanski izbruh in tekoča lava

BOLJE, DA SE VULKANU IZOGNEVA, DA NE POSTANEVA PEČENKI.

19

V parih v zvezke odgovorite na sledeča vprašanja ...
Odgovore najdete v priloženem članku.

1. Kaj je vulkan?
2. Izpiši sopomenko za besedo vulkan.
3. Kakšno obliko ima ponavadi vulkan?
4. Razloži razliko med magmo in lavo.
5. Kaj vulkani omogočajo Zemlji?
6. Kaj se je leta 79 zgodilo v Pompejih?
7. Kakšne posledice je za Evropo prinesel izbruh vulkana Tambora?
8. Kako visoke valove je povzročil izbruh vulkana Krakatoa?
9. Koliko Filipincev je leta 1991 ostalo brez domov?
10. Zapiši svoje mnenje o vulkanih. So ti zanimivi? Mogočni? Te navdajajo z grozo? Bi si ogledal krater enega izmed njih? ...

